

Viktor Hugo.

Ob stoletnici njegovega rojstva. Spisal Fr. Svetič.

Skoro ob istem času sta slavili pred kratkim vztočna in zapadna Evropa vsaka svojega leposlovnega veleuma. Francozi so praznovali stoletnico rojstnega dneva svojega največjega pesnika Viktorja Huga, Rusi pa petdesetletnico smrti Nikolaja Vasiljeviča Gogola. Prvak francoskih pesnikov in genialni ruski realist sta si malo podobna. Gogol je bil sicer v mladih letih tudi šel za nekaj časa v megleno, čudno kraljestvo sanjave romantike, toda kmalu se je povrnil in krenil na drugo pot, kmalu je segel v sodobno domače in resnično življenje ter je postal mojster nove realistične smeri. Viktor Hugo pa, ki se je v začetku pač nagibal h klasicizmu, je bil tudi pozneje, ko so se mu razbistrili umetniški nazori, celo dolgo dobo svojega življenja in pisateljskega delovanja veren, vnet romantik ter se je povzpел do časti prvega svečenika v hramu svoje boginje. To smer so vsadili v pesnikovi duši menda že vtiski, ki jih je bil sprejel v svoji najnežnejši mladosti.

Rodil se je bil Viktor Hugo l. 1802. v Besançonu. Njegov oče je bil polkovnik, pod cesarjem Napoleonom je postal general. Pesnikova mati, Sofija Trèbuchet, je bila iz znane, kraljem zveste, prevratu in cesarstvu sovražne pokrajine Vendée. Prvih deset let je preživel pesnik zdaj tu, zdaj tam, kamor je baš očeta klicala vojaška služba: deloma na Francoskem, deloma na Laškem, deloma na Španskem, potem zopet na Francoskem. Leta 1867. je bil Hugov oče guverner v Avelinu na Laškem, kjer je imel vedno dovolj opravka s preganjanjem razbojnikov (Fra Diavolo!). V tem času je videl Viktor marsikaj strahovitega in slišal marsikatero čudovito povest iz razbojniškega življenja in tako si je že takrat nabral zalogo romantičnih motivov za svoje poznejše spise; primeri: »Hernani« in »Le roi s'amuse«. Ko je prišel Viktor Hugo l. 1809. s svojo materjo v Pariz, je skrbel general Lahorie po očetovsko zanj in ga poučeval, Lahorie pa se je zapletel v zaroto zoper Napoleona, katero je osnoval general Malet. Lahorie in Malet sta bila zajedno ustreljena l. 1812. Ta dogodba in morda tudi vpliv njegove matere Vendéevke sta vcepila mladeniču sovraštvo do cesarstva. V mladih letih je bil Viktor Hugo pristaš obnovljenega kraljestva, konservativec in legitimist.

Toda dolgo se ni priznal k tej barvi. Nesposobna kraljevska vlada je izgubila na Francoskem kmalu vse zaupanje in spoštovanje ter se je pristudila pravim, iskrenim rodoljubom, katerim se mora Viktor Hugo po pravici prištevati na prvem mestu. Po smrti velikega Napoleona se je začel Hugo navduševati za tega junaka in njegovo nedosežno slavo. Leta 1827. je objavil pesem »Ode à la colonne de la place Vendôme« — odo Napoleonovemu spomeniku na trgu Vendôme. V tej pesmi slavi Hugo Napoleonovo velikost in se obenem odpoveduje royalizmu, s katerim se ni mogel več sprijazniti, tudi ne, ko je po julijevem prevratu (1830) zasedel francoski prestol »meščanski kralj« Ludovik Filip. Čeprav je Hugo iskreno občudoval velikega Bonapartea in bi bilo misliti, da je postal prepričan bonapartist, za princa Napoleona, za »stričevega stričnika«, kakor ga je imenoval, se ni mogel ogreti Hugo, bil mu je najtrdovratnejši nasprotnik. Streljal je nanj strupene puščice v svojih verzih, osobito v pesmih »Chatiments« (Šibe) in »Napoléon le Petit« (N. Mali). Zaradi poslednjega spisa je iztiral Napoleon III. pesnika iz Francoske. Da bi bil prav blizu ljubljene domovine, se je naselil Hugo na (angleškem) otoku Jersey. Od tam je zabavljaval marljivo in bičal Napoleonovo gospodarjenje. Bil je in ostal je nespravljaliv vkljub vsemu prigovarjanju. Ko so ga nekega dne vprašali, ali bi cesarja sprejel, če bi ga prišel posetit na otrov, je odgovoril Viktor Hugo ponosno: »Rekel bi mu: »Izvolite vstopiti, tukaj bodite kakor doma — toda jaz grem z doma«. Od julijske revolucije dalje se je priznaval Viktor Hugo k novodobnemu liberalizmu. Pojem liberalizma je izgubil v novejšem času tuintam svoje dobro ime. Ni čuda. Kako so ga ponarejali in kaj vse je postalo iz liberalizma v nekaterih evropskih državah, Bog se usmili! Toda Hugov liberalizem je bil v resnici liberalizem; pesnik ga je izrazil najlepše z blagim izrekom, da nobeden človek nima pravice, siloma držati v svoji oblasti drugega človeka, in da nobeden narod nima pravice, kratiti svobodo drugemu narodu. — Viktor Hugo je menjal sicer večkrat svoje politične in socialne simpatije in antipatije. Iz konservativnega royalista in nasprotnika cesarstva je postal občudovalec Napoleona I., liberalec in odpornik francoskih kraljev. Po prevratu l. 1848. pa ga vidimo zopet v boju zoper bonapartizem. Od l. 1848. dalje se je začel nagibati k demokratizmu in med francosko-nemško vojno je bil naklonjen celo komunizmu, pravijo, morda vsled sovraštva do Napoleona. Nikakor pa se ne more reči, da je katerikrat obračal plašč po vetru in da se je prilizoval svojim Avgustom. Svoje nazore je menjal iz resničnega

prepričanja. V enem pa si je ostal zvest celo svoje dolgo življenje: v iskreni ljubezni do svoje francoske domovine in posebej še do svojega lepega, preljubega Pariza, do »mesta svetlobe« (ville lumière) in »glavnega mesta sveta«, kakor ga »rad imenuje«. Po Napoleonovem padu se je vrnil pesnik jeseni l. 1870. v Pariz, kamor ga je vleklo srce.

Svoj pesniški genij je pokazal Viktor Hugo že v zgodnji mladosti. Chateaubriand je opozarjal čestokrat na Huga, ko je bil še deček, in ga imenoval »enfant sublime«. S petnajstim letom je začel že prav resno svoje pisateljsko delovanje, ko se je l. 1817. potegoval z neko pesmijo za častno nagrado francoske akademije. Hugovo prvo večje delo so »Ode in balade« (1822), ki se kakor njegova poznejša dela, bodisi v vezani, bodisi v nevezani besedi, tudi že odlikujejo po izredni pesniški sili, po pestrih obrazih, po čudovitem vzletu in krasnobujnem jeziku. Lirika se prilega našemu pesniku najbolje, zlasti mu ugaja visokoletеча in doneča oda, ali pa tudi vznesena in obenem zbadljiva politična pesem. Priprosta pesmica, chanson, se mu ne posreči posebno; v le-tej je Béranger pač večji mojster. Razen od in balad je ustvaril Hugo še dolgo vrsto drugih raznovrstnih lirskih umotvorov, med katerimi so najimenitnejši: »Les Orientales«, »Les feuilles d'automne« (Jesenski listi), »Les chants du crépuscule« (V večernem mraku), »Les voix intérieures« (Notranji glasovi), »Contemplations«, »Chansons des rues et des bois« (Po ulicah in po lesih), »L'égende des siècles«, »L'amice terrible« i. dr. Zgodaj je začel Hugo tudi s povestjo. Izmed njegovih romanov so najslavnejši: »Notre-Dame de Paris« (1831), »Les misérables« (Siromaki), »Les travailleurs de la mer« in »Quatre-vingt-treize« (Leta 1793.). Dandanes, v dobi realizma in naturalizma, so Hugovi romani seveda dokaj pozabljeni. Romanopisca Huga so pač tudi nekoliko zatemnili sodobni resni tekmeči à la Flaubert, Daudet, Zola. Tudi večina Hugovih gledaliških iger se dandanes precej zanemarja. »Cromwell«, »Amy Robsart«, »Marion Delorme«, »Marie Tudor«, »Ruy Blas«, »Les Burgraves« se zunaj Francoske komaj še kje igrajo. Nekatere pa so postale lastnina vseh narodov in so služile za snovi slovečim operam: »Hernani« (Verdijev »Ernani«), »Le roi s'amuse« (Verdijev »Rigoletto«), »Lucrece Borgia« (Donizettijeva »Lucrezia Borgia«). »Hernani« (1829) se je igral prvokrat v Parizu (Théâtre français) in je vzbudil nepopisljivo navdušenje. Mladi Hugo se je postavil s tem umotvorom na čelo francoske romantike. Vrhunec Hugovega romantizma je trilogija »Les Burgraves« (1843). Ko se je upri-

zorila ta igra, je propadla dodobra vsled hujskanja nasprotnikov Hugove muze. Pesnik je bil tako užaljen in potrt, da je nehal od-sihmal pisati za oder. Zadnjič pri stoletnici pa so prišli baš zopet »Les Burgraves« na oder kot slavnostna predstava.

Huga proglašajo Francozi za svojega najboljšega pesnika in ga prištevajo sploh največjim pesniškim veleumom. Nefrancozom se zdi ta neizmerna slava vendar pretirana, ali tudi drugi narodi radi pri-trjujejo Francozom, da je Hugo v resnici bleščeča zvezda na nebu poezije. Skoro sedemdeset let je kraljeval nad francoskimi leposlovci in neizmerno vplival na razvoj novejšega slovstva francoskega. Na-pram hladnemu klasicizmu je nastopil kot ognjevit romantik in ne-ustrašen novotar. Dasi ni bil on začetnik in osnovelec romantiške smeri, je postal vendar kmalu on prva oblast v njenem kraljestvu in privedel jo je on do najsijajnejše visočine. Francoski jezik je povzdignil Viktor Hugo do najvišje popolnosti; tako krasne fran-coščine ni pisal pred njim in po njem dozdej še nihče. Njegov slog je tako poseben, mikaven, spreten in živobojen, da mu ga ni para v slovstvu francoském. Škoda, da se Hugu tudi lahko očita po pravici, da preveč išče blestečih in bobnečih izrazov in pestrih obrazov, da preveč hlasta po duhoviti izvornosti v misli in besedi, da se preveč igra z antitezami in drugimi pesniškimi pripomočki. Njegov »faible« za donečo frazo je seveda precej razširjena fran-coska narodna slabost sploh, kateri dostikrat bobneča beseda in gle-dališka gesta nadomestuje žerjavico strasti ali pa toploto nežnega čutila. »The French are always a little on the stage« — Francozje stoje vedno nekoliko na gledališkem odru —, mi je nekoč opomnila Angličanka. — Toda bodi karkoli, pridružili smo se v duhu Fran-cozom s celim srcem, ko so častili pred enim mesecem spomin svojega velemoža — pesnika nevenljive slave, iskrenega rodoljuba, borilca za svobodo in apostola ljudoljubja. Slavnost je bila seveda vredna velikega moža in vredna velikega naroda. Udeležil se je je, posredno ali neposredno, ves narod. Udeležili so se je oficialni in neoficialni krogi, pisatelji, učenjaki, umetniki vsake vrste in tudi za-stopniki drugih narodov in dežel. Slavnostna govora sta imela naučni minister Leygues in bivši minister vnanjih del Hanotaux. V Parizu se je Hugu odkril 26. februarja spomenik. Češki narod je poslal k slavnosti odlične zastopnike, ki so jih Francozje sprejeli in odli-kovali s posebno prisrčnostjo.

